

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA’MUN AKADEMIYASI

XORAZM MA’MUN

AKADEMIYASI

AXBOROTNOMASI

Axborotnoma OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi 223/4-son qarori
bilan biologiya, qishloq xo‘jaligi, tarix, iqtisodiyot, filologiya va
arxitektura fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2024-10/4
Xorazm Ma’mun akademiyasi axborotnomasi
2006 yildan boshlab chop qilinadi

Xiva-2024

Bosh muharrir:*Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.***Bosh muharrir o'rinbosari:***Hasanov Shodlik Bekpo'latovich, k.f.n., k.i.x.***Tahrir hayati:**

<i>Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.</i>	<i>Mirzayeva Gulnara Saidarifovna, b.f.d.</i>
<i>Abdullayeva Muborak Maxmusovna, b.f.d., prof.</i>	<i>Pazilov Abduvayit, b.f.d., prof.</i>
<i>Abduhalimov Bahrom Abduraximovich, t.f.d., prof.</i>	<i>Razzaqova Surayyo Razzoqovna, k.f.f.d., dos.</i>
<i>Agzamova Gulchexra Azizovna, t.f.d., prof.</i>	<i>Ramatov Bakmat Zaripovich, q/x.f.n., dos.</i>
<i>Aimbetov Nagmet Kalliyevich, i.f.d., akad.</i>	<i>Raximov Raxim Atajanovich, t.f.d., prof.</i>
<i>Ametov Yakub Idrisovich, b.f.d., prof.</i>	<i>Raximov Matnazar Shomurotovich, b.f.d., prof.</i>
<i>Babadjanov Xushnut, f.f.n., prof.</i>	<i>Raximova Go'zal Yuldashovna, f.f.f.d., dos.</i>
<i>Bobojonova Sayyora Xushnudovna, b.f.n., dos.</i>	<i>Ro'zmetov Baxtiyar, i.f.d., prof.</i>
<i>Bekchanov Davron Jumanazarovich, k.f.d.</i>	<i>Ro'zmetov Dilshod Ro'zimboyevich, g.f.n., k.i.x.</i>
<i>Buriyev Xasan Chutbayevich, b.f.d., prof.</i>	<i>Sadullayev Azimboy, f-m.f.d., akad.</i>
<i>Gandjayeva Lola Atanazarovna, b.f.d., k.i.x.</i>	<i>Salayev San'atbek Komilovich, i.f.d., prof.</i>
<i>Davletov Sanjar Rajabovich, tar.f.d.</i>	<i>Saparbayeva Gulandam Masharipovna, f.f.f.d.</i>
<i>Durdiyeva Gavhar Salayevna, arx.f.d.</i>	<i>Saparov Kalandar Abdullayevich, b.f.d., prof.</i>
<i>Ibragimov Baxtiyor To'laganovich, k.f.d., akad.</i>	<i>Safarov Alisher Karimdjanovich, b.f.d., dos.</i>
<i>Izzatullayev Zuvayd, b.f.d., prof.</i>	<i>Sirojov Oybek Ochilovich, s.f.d., prof.</i>
<i>Ismailov Is'haqjon Otabayevich, f.f.n., dos.</i>	<i>Sobitov O'lmasboy Tojxmedovich, b.f.f.d., k.i.x.</i>
<i>Jumaniyozov Zoxid Otaboyevich, f.f.n., dos.</i>	<i>Sotipov Goyipnazar, q/x.f.d., prof.</i>
<i>Jumanov Murat Arepbayevich, b.f.d., prof.</i>	<i>Tojibayev Komiljon Sharobiddinovich, b.f.d., akad.</i>
<i>Kadirova Shaxnoza Abduxalilovna, k.f.d., prof.</i>	<i>Xolliyev Askar Ergashevich, b.f.d., prof.</i>
<i>Qalandarov Nazimxon Nazirovich, b.f.f.d., k.i.x.</i>	<i>Xolmatov Baxtiyor Rustamovich, b.f.d.</i>
<i>Karabayev Ikramjan Turayevich, q/x.f.d., prof.</i>	<i>Cho'ponov Otanazar Otojonovich, f.f.d., dos.</i>
<i>Karimov Ulug'bek Temirbayevich, DSc</i>	<i>Shakarboyev Erkin Berdikulovich, b.f.d., prof.</i>
<i>Kurbanbayev Ilhom Jumanazarovich, b.f.d., prof.</i>	<i>Ermatova Jamila Ismailovna, f.f.n., dos.</i>
<i>Kurbanova Saida Bekchanovna, f.f.n., dos.</i>	<i>Eshchanov Ruzumboy Abdullayevich, b.f.d., prof.</i>
<i>Qutliyev Uchqun Otoboyevich, f-m.f.d.</i>	<i>O'razboyev G'ayrat O'razaliyevich, f-m.f.d.</i>
<i>Lamers Jon, q/x.f.d., prof.</i>	<i>O'rozboyev Abdulla Durdiyevich, f.f.d.</i>
<i>Maykl S. Enjel, b.f.d., prof.</i>	<i>Hajiyeva Maqsuda Sultonovna, fal.f.d.</i>
<i>Maxmudov Raufjon Baxodirovich, f.f.d., k.i.x.</i>	<i>Hasanov Shodlik Bekpo'latovich, k.f.n., k.i.x.</i>
<i>Mirzayev Sirojiddin Zayniyevich, f-m.f.d., prof.</i>	<i>Xudayberganova Durdona Sidiqovna, f.f.d.</i>
<i>Matniyozova Hilola Xudoyberganovna, b.f.d., prof.</i>	<i>Xudoyberganov Oybek Ikromovich, PhD, k.i.x.</i>

Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal.-№10/4 (119), Xorazm Ma'mun akademiyasi, 2024 y. – 347 b. – Bosma nashrning elektron varianti - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Muassis: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi mintaqaviy bo'limi – Xorazm Ma'mun akademiyasi

Madirimova G.K. Leksik chegaralangan so'zlarning lingvokulturologik tadqiqi	117
Madiyarov B.A. Elektron gazetalarning lingvistik xususiyatlari: tahlil va tasnif	120
Mamadiyeva K.M. Badiiy matnlarda poetonimlarning funksional vazifalari	123
Mamanizoyov H.T. Description of uzbek and german paremiological and phraseological materials	125
Mamatova D. O'zbek tili do'ppido'zlik leksik birliklarining tarixiy va zamonaviy leksikografik talqini	128
Mardanov G.F. The concept of 'poverty' in english and uzbek paremiological units: a comparative analysis	130
Masharipova F.Z. Ma'nodosh so'zlarning lingvopoetik tahlili	133
Maxmudova I.M. Artur Konan Doyl asarlarida fosh qilish motivi	136
Maxmudova O.T. Nutq a'zolari shikastlanishi tufayli yuzaga keladigan kasalliklar	139
Medesheva B.Ye. "Guliston" asarida ishlatilgan fe'llarning ayrim stilistik jihatlari	142
Mirzoeva L. Zamonaviy tilshunoslikda "so'z" va "termin" tushunchalarining o'zaro munosabati	145
Musayev A.I. Diplomatik terminlarning o'ziga xos jihatlari	148
Musulmonova G.T. "Zarbulmasali Sidqiy" asari qo'lyozmalari	151
Muxammadiyeva U.F. Madaniy shok (culture shock) bosqichlari va tarjimada ularni bartaraf etish usullari	157
Narxodjayeva X.Sh. Muloqotda noverbal vositalarning o'rni	161
Narziyeva M. Abdulla Oripov she'riyatida tabiat tasviri	163
Nazarova M. Description of fear and courage of human nature in the stories by E. Hemingway and A. Kahhor	166
Nomonov B.Q. Matbaa va qadoqlash sohasi terminlarini tarjima qilish muammolari	169
Otaxonova M.K. Ingliz va o'zbek lisoniy manzarasida "Hajm" konseptini voqealantiruvchi leksemalar hamda affiksalar	173
Qarshiyeva M.A. Matnshunos olim Vahob Rahmonovning navoiyshunoslik va boburshunoslikdagi ilmiy izlanishlari	177
Qodirova X.M. Laqablar funksional xususiyatlari	180
Rakhmatullayeva Kh.M. Mother image in literature	182
Raxmonqulova M. Kognitiv tilshunoslik va uning rivojlanish bosqichlari	184
Rasulova K.P. Oybek asarlari tarjimasida o'xshatishlarning berilishi	187
Samadova V.B. Antonim komponentli frazeologik birliklarning frazeologik ekvivalentlari	191
Saydullayeva S.S. Frazeologizmlar lingvomadaniy aspekti	193
Shamsiddinova S.B. In the epic Gilgamesh the travel motif as a symbol of life	196
Sharipova N. "Xamsa" ilk dostonlari uslubida o'ziga xoslik	199
Shodikhonov S. Lexicography and semantics of military terms: a comparative study in russian and english	202
Shomurodov S. Tarixiy haqiqat va badiiy talqin uyg'unligi	204
Sulaymonov B. Leksikografik janrlar taraqqiyoti	207
Sultanova Z.O' Matn va uning jahon tilshunosligidagi tadqiqi	210
Talibjanova A.L. Ingliz tili publisistik discursida yoshlar slengining xususiyatlari	213
Tashmurotova K.S., Mamatova F.M. Ingliz va o'zbek maqollarida "ayol" obrazini aks ettirishda lingvomadaniy belgilar	216
Tillabayeva Z.R. Samarqand viloyati qarluq shevalarida fors-tojikcha o'zlashmalar	218
Tillayeva M.O. Zamonaviy bolalar jurnallari orqali kommunikativ va lingvistik madaniyatni shakllantirish	221
To'rayeva I.Sh. Qahramon va personajlar milliy xarakteri hamda psixologiyasini ochishda etnografik folklorizmlarning roli	224
Turakhonova N.S. Cultural influences on the pragmatic use of surprise expressions in english and uzbek languages	228
Turdiqulova R.T. Zamonaviy tilshunoslikda metafora va uning o'rganilishi	230

bo'lmaydi. Ular madaniy xilma-xillikni eslatuvchi bo'lib xizmat qiladi, turli jamoalarning o'z atrofidagi dunyoni idrok etishi va o'zaro ta'sirining o'ziga xos usullari haqida tushuncha beradi. Shunday ekan, tilshunolar, tarjimonlar va o'qituvchilar ushbu so'zlarga diqqat bilan e'tibor berishlari, ular olib yurgan madaniy nuanslar tan olinishi va hurmat qilinishini ta'minlashlari kerak.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, leksik jihatdan cheklangan so'zlar madaniyatning ruhiga bir oyna beradi. Ularni o'rganish nafaqat til va madaniyat o'rtasidagi munosabat haqidagi tushunchamizni boyitibgina qolmay, balki madaniy merosni asrab-avaylashda tilning rolini ham kuchaytiradi. Shunday qilib, ushbu so'zlarga doimiy izlanishlar va e'tibor madaniyatlararo tushunishni rivojlantirish va insoniyatni belgilaydigan til va madaniy xilma-xillikni saqlashda juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Wierzbicka, Anna. *Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. Vol. 8. Oxford University Press, 1997.
2. Sapir, Edward. *Language: An introduction to the study of speech*. Courier Corporation, 2004.
3. Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating: with special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Brill Archive.

UO'K 8; 81'44

ELEKTRON GAZETALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI: TAHLIL VA TASNIF

B.A.Madiyarov, o'qituvchi, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Toshkent

Annotatsiya. XXI asrda elektron gazetalar axborotning asosiy manbasiga aylanib borayotgani hech kimga sir emas. Eng so'ngi yangiliklarni to'plash, saralash, o'quvchilarga tezkorlik bilan yetkazib berish har bir internet nashrning asosiy mezonini aylanib ulgurgan. Ushbu platformalar rivojlanib borar ekan, ularning formati, auditoriyasi va texnologik imkoniyatlarini aks ettiruvchi noyob lingvistik xususiyatlarni o'zida ask ettiradi. Ushbu xususiyatlarni tahlil qilish va tasniflash elektron gazetalarining qanday ishlashi va ularning o'quvchilarga ta'siri haqida bu maqolada so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Onlayn nashrlar, media tili, media platforma, sarlavha, matn, internet man'ba

Аннотация. электронные газеты становятся основным источником информации в XXI веке. Сбор, сортировка и быстрая доставка читателям последних новостей стали главным критерием работы каждого интернет-издания. По мере развития этих платформ они приобретают уникальные лингвистические особенности, отражающие их формат, аудиторию и технологические возможности. Анализ и классификации этих особенностей, принципу работы электронных газет и их влиянию на читателей посвящена данная статья.

Ключевые слова: интернет-издания, язык СМИ, медиaplatforma, заголовок, текст, интернет-источник.

Abstract. In the 21st century, it is clear that electronic newspapers are becoming the main source of information. Collecting, sorting, and delivering the latest news quickly to readers has become the key criterion of each internet publication. As these platforms develop, it will raise unique linguistic features that reflect their format, audience, and technological capabilities. This article will discuss the analysis and classification of these features how electronic newspapers work and their impact on readers.

Keywords: online publications, media language, media platform, headline, text, internet source

Gazeta tilini har tomonlama o'rganish adabiy xususiyatlarni o'rganish bilan chambarchas bog'liq. Shuning uchun gazeta tili madaniyatining lingvistik muammolarini o'rganishning ahamiyati juda katta [4, 38]. Internet ommaviy axborot vositalari avvaldan ananaviy shaklda mavjud bo'lgan OAV ya'ni jurnal-gazetalar, radio, televideniening dublikati bo'lishi mumkin. Balkim faqat Internetda ro'yxatdan o'tgan (yoki hali rasmiy ro'yxatdan o'tmagan). Har holda, onlayn nashr odatda tahririyatga ega. Bu saytni yuritish uchun maxsus mas'ul bo'lgan bo'lim (kontent va matn yaratish va h.k.) yoki tashkiliy tuzilmasida alohida bo'linma bo'lishi mumkin [3]. Ko'plab chet el olimlarning fikricha, onlayn gazeta va jurnallardagi ma'ruzalar siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy voqealarga

oid soʻzlar va iboralar hisobiga tez boyib bormoqda. Matbuot tilida mamlakatning mavqesiga oid yangi tushuncha va soʻzlar, davlat ijtimoiy tuzilishi, boshqaruvidagi oʻzgarishlar bilan bogʻliq tasyiqlar soʻngi paytda keng qoʻllanila boshlandi. Bu shundan dalolat beradiki elektron gazetalarining keng lingvistik diapazoni va ularning soʻz boyligining xilma-xilligidan darak beradi. Gazeta jamoatchilik uchun qiziqarli va tarbiyaviy ahamiyatga ega boʻlgan muhim masalalarni koʻtarib chiqadi. Bunga misol sifatida Oʻzbekiston Milliy axborot agentligi bugungi kunda Oʻzbekiston Respublikasi davlat organlari faoliyati va mamlakatdagi muhim ijtimoiy-siyosiy voqealarni toʻlaligicha yoritib kelmoqda[5] va shuningdek bir qator nodavlat internet nashrlari *Kun.uz*, *Daryo.uz*, rus tili segmentida *Gazeta.uz* (oʻzbek tili kontenti ham mavjud) auditoriya katta qismiga taʼsir koʻrsatuvchi va jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi eng ommabop nashrlarni hisoblanadi [6]. Bu ommabop nashrlarning *Telegram*, *Facebook*, *Instagram* ijtimoiy tarmoqlaridagi sahifalari tobora faol foydalanib kelinmoqda.

Eng mashhur internet manbalari hisoblanadigan (*Google News*, *Yandex Novosti*, *Yahoo News*) ularning ishi nufuzli Internet resurslarida chop etilgan ayniqsa eng koʻp oʻqilgan va koʻplab muhokalarga sabab boʻlgan yangiliklarni tanlash va internet foydalanuvchisiga oʻqishni taklif qilish iborat.

Jamiyatning Internetga boʻlgan qiziqishi tobora ortib borayotganligi sababli barcha OAV mediasi sohasi katta oʻringa ega boʻlib bormoqda. Shu bilan birga media tilining lingvistik xususiyatlari har xil. Professor D. M. Teshabayevaning fikriga koʻra “Media makonidagi til milliy madaniyatni aks ettiruvchi va xalqning ifoda vositasi boʻlib, dunyoni lingvistik tasvir bilan bogʻlaydi. Bunga nafaqat odamning koʻproq bilish istagi, balki boshqa omillar ham yordam beradi, masalan, maʼlumotlarning yuqori tezlikda chop etilishi, ushbu maʼlumotlarning doimiy tarizda yangilanishi, shuningdek, olish uchun ochiq manbalardan foydalanish imkoniyati mavjudligi. Shuni taʼkidlash kerakki, avvalambor til oʻzgarishlari ommaviy axborot vositalarida aks etadi, chunki hamma yangi narsa ommaviy axborot vositalari orqali tarqaladi. Ular yangi hodisalarni, jumladan, chet tillardan kirib kelgan fenomen soʻzlarni ham oshkora qiladilar” [1, 199].

T. G. Dobrosklonskaya fikricha, OAV tili bir nechta maʼnoga ega: “Birinchidan, OAV media tili OAV tomonidan ishlab chiqariladigan va tarqatiladigan matnlarning butun majmuasidir; ikkinchidan, bu lingvostilisistik xususiyat va xususiyatlarning maʼlum majmui bilan ajralib turadigan barqaror intralingual tizimdir va nihoyat, uchinchidan, bu har bir ommaviy axborot vositalariga xos boʻlgan ogʻzaki va audiovizual komponentlarning maʼlum nisbatiga ega boʻlgan aralash turdagi maxsus belgilar tizimi: bosma, radio, televidenie, OAV Internet” [2, 203] bundan kelib chiqib biz “media tili” tushunchasi juda keng va tilning barcha tomonlarini oʻz ichiga oladi degan xulosaga kelamiz. OAV internet doimiy ravishda rivojlanib, yangi shakllarga ega boʻlib, ogʻzaki, audio va vizual darajalarni oʻzida mujassam etgan, lekin ayni paytda yangilanishlarning yuqori chastotasiga ega boʻlganligi sababli, bugungi kunda Internet ommaviy axborot vositalari orqali jamoatchilik ongiga taʼsir qilish nuqtai nazaridan eng samarali hisoblanadi deb taxmin qilishimiz mumkin.

T. G. Dobrosklonskaya bosma OAV tilining oʻziga xosligi ogʻzaki va grafik komponentlarning oʻzaro taʼsirida ekanligiga eʼtibor qaratadi. Shriftning turi va oʻlchami, rasmlarning mavjudligi, ranglardan foydalanish, qogʻoz sifati, sahifadagi materiallarning joylashuvi - bularning barchasi chambarchas bogʻliq. Soʻz turkumi bilan bogʻlanib, bir butun – matbuotning sinkretik tilini tashkil etadi.

Internet texnologiyalarining rivojlanishi axborot va psixologik taʼsir vositasi sifatida media tilini takomillashtirishga olib keldi. Internet tili - barcha anʼanaviy ommaviy axborot vositalarining xususiyatlarini oʻz ichiga olgan murakkab koʻp darajali multimedia tizimi. Internetdagi ogʻzaki matn yangi tarmoq oʻlchamiga ega boʻldi, bu matnni nafaqat chiziqli, balki matnlaro aloqalar chuqurligiga havolalar yordamida ham kengaytirish imkonini berdi.

Shunday qilib, OAV axborot taqdimotining koʻplab turlarini oʻz ichiga oladi. U katta auditoriyaga yetib boruvchi axborot uzatuvchisi boʻlgani uchun ularning zamonaviy taʼsiri va ahamiyati dunyo ulkan va maxsus media tilining mavjudligi zamonaviy jamiyatning muhim qismi sifatida qaraladi. Birinchidan, innovatsiyalarga birinchi navbatda OAV tili javob beradi. Ommaviy axborot vositalari tufayli odamlar har bir sohada taraqqiyot, yangi rivojlanishlar, hodisalar va

hokazolarni tezda bilib oladilar. Ikkinchidan, ommaviy axborot vositalardagi foal ishlatiladigan so'zlar tilning lug'aviy tarkibiga o'zgarishlar kiritadi.

Ushbu maqola OAV internet tili va uslubi borasida tahlil materiali sifatida quyidagi internet nashrlari *Uza.uz*, *Uzreport.news*, *Kun.uz* foydalanilgan. Biz rasmiy veb-saytda va ijtimoiy tarmoqdagi sahifada e'lon qilingan xabarlar, xususan, quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga olgan dizaynda ma'lum farqlarga ega ekanligini aniqladik.

- xabar tuzilishi;
- matn hajmi;
- shrift (hajmi, rangi, turi).

Har bir yangilik manbasini batafsil ko'rib chiqish va ularda joylashtirilgan xabarlar qanday lingvistik xususiyatlarga ega ekanligini aniqlash natijasida *Uza.uz*, *Uzreport.news*, *Kun.uz* nashrlarining rasmiy veb-saytlarida joylashtirilgan yangiliklar maqolalarini tahlil qilib, biz ularning tuzilishining har bir yangilikka xos bo'lgan quyidagi elementlarini aniqlandi. Bular:

- sarlavha;
- nashr muallifining ko'rsatilishi;
- nashr etilgan sanani belgilash;
- qisqacha ma'lumotga ega foto/video materialning mavjudligi;
- asosiy matn;
- boshqa yangiliklar bo'yicha takliflar (yon/pastki)

Bundan bizga ma'lum bo'ldiki, eng qisqa xabarlar *Uzreport* rasmiy veb-saytida, eng uzuni esa asosan *Uza.uz* va ba'zi bir *Kun.uz* maqolalaridir. Matn uzunligi 276 dan 1347 so'zgacha o'zgarib turadi. Farqi xabarning janri, shuningdek, uning maqsadi va vazifasi bilan izohlanadi.

Yangilik xabarining bitta matni turli uslublar, o'lchamlar va shriftlarning ranglarini o'z ichiga oladi, bu bizga ma'lum bir uslub/o'lcham/rangdan foydalanishning turli maqsadlari haqida ma'lumot beradi. Xabarlarni tahlil qilib, biz ulardan foydalanishning quyidagi xususiyatlarini, shuningdek, matndagi funksiyalarini aniqladik.

1. Sarlavhalar o'quvchi e'tiborini jalb qilish uchun turli usullar qo'llaydi: rang berish kursiv olish, xat harflarni qorada qo'llash ishlatilgan. Odatda Merriweather sans o'lchamdagi 33 shrift ishlatiladi. Sarlavha matnning qolgan qismiga nisbatan har doim eng katta hajmga ega.

2. Qo'shimcha sarlavhalar matnni tematik qismlarga ajratadi. Ushbu funktsiyani amalga oshirish uchun qalin shrift ishlatiladi. Bu yerdayam Merriweather sans o'lchamdagi 16 shrif, asosiy tekst bosa 14 shriftida yoziladi.

3. Matnda giperhavolalar ham bo'lishi mumkin, ular odatda ko'k palitra rangi bilan belgilanadi. Matndagi giperhavolalarning bunday ko'rinishi o'quvchini ushbu havolaga o'tishga undaydi, bu esa ko'proq matnlarni o'qishga sabab bo'la oladi. Biz tanlagan yangiliklar xabarlarini tahlil qilish asosida, ko'pgina giperhavolalar bir xil media-platfomaning o'xshash mavzularidagi yangiliklarni tanishib chiqishni taklif etadi degan fikrga keldik.

Shular bilan birga sohaviy leksikon va turli usluviy vositalar foydalanildi va o'rganishimizning bir qismi sifatida tahlil qilingan maqolalar interaktivlik bilan tavsiflanganligi aniqlandi, ya'ni Facebook, Twitter, Instagram kabi boshqa elektron platformalar yordamida xabarlarni almashish imkoniyati mavjud. Shu tarzda, yangiliklardagi e'lon qilingan ma'lumotlarga tezkor javob berish, izoh qoldirish imkoniyati paydo bo'ldi va hozirgi kunda ko'plab insonlar aynan xabarni o'qib chiqishdan oldin shu izohlarga diqqat qaratishmoqda va turli usluviy vositalardan foydalaniladi.

Nashrning eng muhim funktsiyasi biri multimedia hisoblanib fotosuratlar / video materiallar qo'shimcha qilinganligi sababli nashrni e'lon qilingan mavzular bo'yicha kerakli ma'lumotlar bilan to'ldirilib va yangiliklarni tushunish jarayonini osonlashtiradi. Shuni ta'kidlash kerakki, fotosurat / video materiallar har doim yangilik bilan hamohang bo'lishi kerak.

Shunday qilib elektron gazetalar butun dunyo bo'ylab millionlab o'quvchilar uchun asosiy ma'lumot manbaiga aylanib ulgurdi. Onlayn nashrlarning lingvistik xususiyatlari o'rganish orqali dunyoda yuz berayotgan eng so'nggi yangiliklarni tushunish, anglash va undagi foydalanilgan til jamiyatimiz axborotni aniq va to'g'ri tushunishiga hamda yangi kirib kelayotgan so'zlar orqali nutqini boyib borishida katta ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Тешбаева Д. М. Ментальность языка в медиа пространстве. Вестник МГЛУ. Гуманитарные науки. Вып. 2 (818) / 2019.
2. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ. – М., 2008. – 203 с
3. Молчанова О. И. Редакция интернет-СМИ как специфическая социальная организация // Вестник Московского университета. Серия: Социология и политология – 2018. – № 18 – С. 2-14.
4. Абдусайдов А. Газета жанрларининг тил хусусиятлари. Филол. фан. д-ри....автор. – Тошкент, 2005.
5. <https://uza.uz/oz/pages/oza-haqida>
6. https://yumh.uz/uz/news_detail/564

UO'K 81'373.2

BADIIY MATNLARDA POETONIMLARNING FUNKSIONAL VAZIFALARI**K.M.Mamadiyorova, o'qituvchi, Samarqand davlat chet tillar instituti, Samarqand**

Annotatsiya. Mazkur maqolada poetonimlarning badiiy matnlarda, badiiy-estetik ma'no ifodalashi, ijodkorlarning nom tanlashdagi individual yondashuvlari tadqiq qilinadi.

Kalit so'zlar: badiiy matn, nutq, poetonim, ideonim, antroponim, toponim, artionim, biblionim, gemeronim, geortonim, dokumentonim, xrononim, tahlil.

Аннотация. В данной статье исследуются проявления поэтонимов в художественных текстах, выражение художественно-эстетического смысла, индивидуальные подходы творцов к выбору названий.

Ключевые слова: художественный текст, речь, поэтоним, идеоним, антропоним, топоним, артоним, библионим, гемероним, геороним, документоним, хрононим, анализ.

Abstract. In this article, the expression of poetonyms in artistic texts, the expression of artistic-aesthetic meaning, the individual approaches of creators to the choice of names are studied.

Key words: artistic text, speech, poetonym, ideonym, anthroponym, toponym, artonym, biblionym, hemeronym, georonym, documentonim, chrononym, analysis.

Dunyo tilshunoslari tomonidan poetonimlarning D.Lamping tomonidan taklif etilgan tasnifi e'tirof etiladi. Bu tasnif ifodaning uch jihati — *texnik, estetik va tematik* aspektlari hisobga olingan holda tuzilgan. D.Lampingning fikricha, badiiy matndagi poetonimlar quyidagi vazifalarni bajarishi mumkin:

1) shaxs/makonni aniqlash. Avvalo, asar nomi, personajlar, makon-joy yoki tasvirlanayotgan voqelikka aloqador onimlarni tanlash jarayoni muhim ahamiyatga ega;

2) voqelik tasvirining haqqoniyligi tasavvurini yaratish va saqlash. Ism obraz va shaxsning o'xshashligi (tengligi)ni bildiradi va o'quvchining tasavvurini uning mavjud bilim bazasi orqali to'ldiradi. Shu tariqa, o'quvchi ongida real hayot bilan badiiy tafakkur mahsuli o'zaro bog'lanadi va tasvirlanayotgan voqelikni "qabul qiladi";

3) personaj/joyning tavsifi. Bunga onimlarning talaffuzi, ifodaliligi, ismdagi hissiy baho va boshqalarga tegishli barcha narsalar kiradi;

4) personajlarni ajratib ko'rsatish va guruhlash. O'quvchi e'tiborini ma'lum bir personaj yoki personajlar guruhiga qanday jalb qilish mumkin: a) g'alati ism. b) ismsizlik/anonimlik markerlangan bo'shliq sifatida.

5) ifoda-bayon jarayonini yaratishda ishtirok etish (nuqtai nazar, nutq turlari);

6) estetik funktsiya. Bunga ismning har qanday ko'zga tashlanadigan xususiyati, uning nostandart tabiati kiradi;

7) mifologik funktsiya. Rivoyat mazmuni va ismning sehrli kuchi jihatidan ism va xarakter birligi. Mifologik tafakkurning izlari ismni qo'llashda ("ismning kuchi") ham, ism qahramon taqdirini oldindan ko'ra oladigan nom berishda ham uchraydi.

Poetonimlar badiiy matnning ajralmas tarkibiy qismi sifatida yigirmanchi asrning oxirida har tomonlama o'rganila boshlandi. Poetik onomastikaga oid asarlar orasida diqqatga sazovor tadqiqotlar amalga oshirildi. O'zbek nomshunosligi, xususan, onomastik nomlar bo'yicha keng ko'lamda ish olib borilayotgan bo'lsa-da, bu sohada zamonaviy tilshunoslik yutuqlari asosida bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar anchagina.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI

XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI
AXBOROTNOMASI

№10/4 (119)
2024 y., oktabr

O‘zbekcha matn muharriri:	Ro‘zmetov Dilshod
Ruscha matn muharriri:	Hasanov Shodlik
Inglizcha matn muharriri:	Xamrayev Nurbek, Lamers Jon
Musahhih:	O‘rozboyev Abdulla
Texnik muharrir:	Shomurodov Jur‘at

“Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi” O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi
Xorazm viloyat boshqarmasida ro‘yxatdan o‘tgan. Guvoxnoma № 13-023

Terishga berildi: 07.10.2024
Bosishga ruxsat etildi: 15.10.2024.
Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8. Adadi 70.
Hajmi 20,5 b.t. Buyurtma: № 10-T

Xorazm Ma‘mun akademiyasi noshirlik bo‘limi
220900, Xiva, Markaz-1
Tel/faks: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru

(+998) 97-458-28-18